

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ РИЛСКИ МАНАСТИР

chitanka.info

Мъчно би могло да се определи наистина де свършва природното и отде почва човешкото дело: така неразделно сплетени са те тука в някакво грандиозно единство. Неразторгаемо обручение на пустинника с тая чудесна планина, звънтящото име на която излъчва ведрина и усмихнато девическо целомъдрие. Обител — ето най-вярната дума за тоя зелен лабиринт, извисен над земята, с неговите синкаво-мъгляви дебри, с далечните чуки, излени като че от непрозрачно стъкло, с пещери, с тия води — тук, там, навсякъде, — които звучат вечер като далечен хор; обител — тоя църковен дом, изумителен като постройка и като белег за онова, което го е сътворило някога — с неговите параклиси и скитове вдън скалите, с аязми и чешми, по които висят тасчета — „пий за здраве“ — от простодушни дарители, с клепалата, с ластовиците, прилични на монахини, които мълчаливо се стрелват между дървените колони, със сумрачните калугерски фигури привечер по пейките, над които се изписва в тоя миг като на огромен иконостас тънкият сребърен месец.

Обител — не пустиня. Нещата добиват тук особен образ, освободени от всякаква връзка със света извън тях, натежнели от значителност, препълнени от някакъв трептящ космичен смисъл. В тоя горещ летен ден, когато из гъсто синьото небе изплуват бели облаци, тръгнали откъм Рибните езера, и сенките им бягат по хълмовете, всичко тук — тия ливади с хиляди нацъфтели цветя — сини, жълти, бели, морави — ококорени между високите полюшнати треви; целият видим и невидим свят на хвърчащи, заскачали, пълзящи животинчета; сивите колони на буките, едва-едва поскръцващи от ветреца, разстлали своята слънчева дантела по пътеката, звънците на едрите кафяви крави, които пасат между клека по върховете; разпенените потоци по урвите; и това странно птиче, което се обажда като човешки глас иззад пещерата на свети Ивана — всичко това диша, блести, цвърти, звънти, блика от неудържим земен благословен живот. Той свети дори в скръбно-мъдрата усмивка на отец Калистрат — и в онова езеро там горе, по пресъхналото дъно на което бавно минува сега черда говеда, но което напролет пак ще се изпълни с чиста вода от снеговете, като символ на вечното възраждане.

Човешки паметник за същото безсмъртие е това огромно светилище. Може би най-великото и най-прекрасното, което е създал българският народ, е тук. Тук единствено може да се проумее

вътрешната сила на един човек и на един народ, когато те са едно и също. Тук няма древност — поетична, но мъртва. Смъртта е отстъпила победена и човекът е създал нещо неизмеримо по-значително от себе си. Всяко разрушаване на манастира го е възкресявало всеки път по-голям и по-хубав. Сега, като се изключат постниците и кулата, той е на възраст само сто и няколко години. Но човек наистина се стъписва пред това несравнимо дело на далечния неук майстор и на онези, неизвестните, които са стояли зад него. Десетки огромни колони от камък, три четирикатни крила със зидове от по два метра, безброй дървени стълбове, чардаци розетки, богатата вътрешна и външна украса — как е могло да се съгради всичко това в дълбочините на още девствената планина, в онова време, при ония условия, с тогавашните средства? Тук не имало ангария, нито трудова повинност. Не е строила държава, а един народ, и то — поробен. И тоя народ — безименни селяни, еснафи, дребни духовници — е издигнал една истинска крепост, за да запази безсмъртното, което носи в себе си — своето съзнание и езика си. Една твърдина не за разрушения и зло, едно укрепление на човешка обич, на мъдрост и на светлина. Един бастион на духа, едничък оцелял сред толкова някогашни крепости, градени за тленни неща и превърнати днес в прах.

Времената отдавна са други, разбира се. (Днес манастирът се осветлява с електричество, всяка стая има текуща вода, колата на кооперацията стоварва стоки в склада.) Ала това е само облик, то не е променило същината, която поне веднъж в годината — всеки 28 август^[1] — се разкрива отново с всичкия си блясък.

Трябва да пристигнете привечер срещу тоя ден, по южния път за манастира. Слънцето току-що е излязло над Седемте езера, хладина се промъква в широката клисура, реката шуми по-отчетливо. На последния завой изведнъж се възправя огромното каменно лице на обителта, с чудесната порта, светнала от лампи, зад която с всяка нова стъпка се разтварят пространният двор, целият озарен от стотици светлини, със стълби, аркади и чардаци, странно напомнящи площада „Св. Марко“ във Венеция. Тих мълвеж се носи вътре, едно множество, благочинно и усмихнато, бавно се люшва, подобно водите на спокойно езеро. По средата църквата грее в здрача като вълшебна златна кутия и над всичко трепти сдържаната суетня на някакво радостно очакване. Тогава отвъд, по самоковския път, край реката, по близките склонове,

из окосените ливади, чак до Бялата чешма, пламтят безброй огньове: стотици коля и каруци, окичени с венци по чергилата и добитъка, са пристигнали от всичките български краища за празника. Утре хиляди поклонници в бели ризи изпод новите, още с гънки от сандъците сукмани и абички ще дарят манастира с погачи, с агнета, юнчета, пешкири и покривки, ще вземат нафора в църква, ще се поклонят на мощите, ще запъплят към постниците и гроба, ще накупят кръстчета, икони, щампи за „двадесетях митарства“ и на третия ден ще отпътуват отново през посърналите вече гори, възкресявайки така едно минало, което е още действителност.

Религиозност — или столетна традиция? Може би само потребност за ритуал? Или някаква смътна нужда за нещо по-висше? Бог знае какво се крие в тая непозната човешка душа, в тая обикновено толкова трезвена, почти лишена от мистика и вяра душа на днешния българин.

Може би така е било и по-рано. За малкия човек вярата никога не е била всекидневен въздух. Ала някога, преди години, малкият човек е откъснал от залька си своя сиромашки грош, за да приготви един празник на душата си. Така, веднаж в годината, той се приближава до своя бог — и това стига! През тия дни всички лица тука светят от доброта, ни една хула не се чува, ръцете са щедри като никога. Ще срещнете дружини, които са пътували 5–6 дни пеши, боси или с изпокъсани терлици, за да поемат обратно по същия път чак до Средногорието или Тракия.

А отзарана през двора, насечен от сенки и слънчев блясък, мина превит одве недъгав мъж, почти носен на ръце от двамина здрави. Богомолците, излезли от храма, потъваха измежду колоните, в здрачните одаи. Неочаквано тихо хълцане, като скимтене, се разнесе наблизо. На две крачки едно полупарализирано момиче, крепено от стара жена, плачеше, тътрейки накриво своя вдървен крак.

— Ама какво ти стана, чедо? — питаше старицата. — Защо плачеш? Недей така, нали си дошла за изцеление, не гневи бога!

Болната спря за миг и с хълцане отвърна:

— Видя ли... видя ли го онзи... дето го носеха?... Мъчно ми е за него.

Тая клета, премазана душа се бе почувствувала изведнъж тъй щастлива и толкова богата, че можеше да дарява другите с милост.

Чудото бе станало: когато почнеш да чувствуваш чуждото страдание, вече си престанал сам да страдаш.

Сега, седнал до прелестния фонтан на църквата, целият сякаш от филигран, аз се опитвам да изброя, за себе си, всичките съкровища на това място. Всяко ново идване наистина ги умножава, незабелязвани при предишното и неизчерпаеми.

Вечернята свърши преди малко, два морави гълъба ходят по стъпалата, откъм общите стаи на четвъртия етаж иде едногласен хор на жени, които продължават молитвата си. Църквата свети още. Колко много злато, слънца, нимбове, сребърни ръце, ризници и крила, чудодейни икони и мощи, разядени от устните на поклонници!... И изведнъж еретични мисли нахлуват в съзнанието ми: не е ли обредността на православието недъг, който го руши дълбоко извътре? Тоя блясък, тая тържественост — внушителна, но повече властна, отколкото вълнуваща, — тая форма, в която сякаш се изчерпват Божиите повеления — не е ли това преграда към чистата вяра? Българското православие роди наистина създателите на една нация и по-късно на една държава. То извая неповторими фигури на борци, на водачи, на вдъхновени народни първенци. Но — даде ли то до днес дълбокия мислител, философ, тревожния дух, който непрекъснато, през всички времена, търси яснота в неразрешените земни неща? Отрази ли се в творчеството на българския гений оная „божествена тишина“, която иде от непомътената бистрота на душата?...

Ненужни въпроси, неуместни укори: мъдростта е да цениш това, което е, не онова, което липсва. И все пак тоя гигантски каменен паметник, запазван и възраждащ се през хилядо години, сам по себе си е един отговор. Там, във вътрешността на южната порта, една малка фреска „Пролет“ стои вече почти сто години, е овчаря, със стадото, с матовото небе над тях, еднакво езическа или християнска, но лъчезарна и прекрасна. Тук, отсреща на южната храмова стена, е стенописната композиция за „дяволовите слуги“, наивна и чудесна в същото време, с тия волове и коне, които гледат възмутено и строго, с дявола, който танцува във въздуха, с тия ангелски и греховни лица на момичетата-изкусителки, изящни във фигури и движения, излезли сякаш от някоя персийска миниатюра. Вътре — сред кипналите от

разточителна фантазия дърворезби, десетки икони, съвършени по сюжестия, простота и наситеност, сложни композиции по куполите — колоритно и чисто ехо на Ренесанса — и безукорни портрети на ктитори, непостигнати от никой днешен художник у нас. Това богатство — заедно с монументалната, артистично причудлива сграда — не е ли то слязлото благоволение върху народа ни, за да сътвори тук едно чудо на дълбоко изкуство и на изключителна духовност?

И не е ли това всъщност единствената наша религия, макар и с друго име?

1942

[\[1\]](#) Празникът на манастира. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.